

GYÖRGY LUKÁCS

**EL GRAN OCTUBRE DEL 1917
I LA
LITERATURA CONTEMPORÀNIA**

Pròleg de Francesc Vallverdú

TRES I QUATRE
VALÈNCIA

CONTINGUT

	<u>Pàgs.</u>
Pròleg	9

EL GRAN OCTUBRE DEL 1.917 I LA LITERATURA CONTEMPORÀNIA

I	27
II	35
III	41
IV	48
V	55
Apèndix	65
Els dotze d'Alexander Blok	67

Text aparegut a **Planem**,
revista dels escriptors txecs.

Traducció: Núria Aramón i Stein

Portada: Anzo

Editorial Lavínia, Rosselló, 247-primer, 3. Barcelona.

Imprès a Impremta Cosmos - P. Salvador Abril, 40 - Valencia

V—Depósito Legal 1.624-1973.

PROLEG

I

György Lukács va néixer el 13 d'abril de 1885 a Budapest al si d'una família de la petita noblesa jueva hongaresa. Recordem que des de 1867 Hongria havia obtingut una autonomia administrativa dins l'anomenat Imperi austro-hongarès, situació que duraria fins el 1918. L'any 1902 Lukács escriu els seus primers articles i el 1904 funda, juntament amb Sandor Hevesi i László Bánoczy, «L'Escena de Talia». Al cap de dos anys es doctora en filosofia a la Universitat de Budapest i el 1908 obté el premi de literatura de la Societat Kisfaludy. Per aquest temps comença a escriure **l'Evolució del drama modern**, publicat en hongarès el 1911. De 1909 a 1910 amplia els seus estudis a Berlín, on coneix George Simmel —sota la influència del qual publica **La forma dramàtica** (1909) i **Metodologia de la història de la literatura** (1910)— i es fa amic d'Ernst Bloch. De 1911 a 1917 fa viatges i estades a Alemanya, França i Itàlia: publica a Berlín **Die Seele und die Formen** (L'ànima i les formes, 1912) —l'edició hongaresa havia aparegut un any abans— i a Heidelberg coneix Max Weber i Emil Laske i es relaciona amb George i Gundolf. Amb la publicació de **Cultura estètica** (1913) es clou una primera etapa de la formació

intel·lectual de Lukács, en la qual predominen les influències del neoplatonisme, de la filosofia de la vida (Dilthey, Bergson, Simmel), de la fenomenologia (Husserl) i del neokantisme (Rickert, Lask)¹.

Entre 1914 i 1934, aproximadament, es desenvolupa el que el mateix Lukács ha designat com el «segon període» de la seva vida. Ludz² prefereix de dividir-lo en dues etapes: la de 1914 a 1926 i la de 1929 a 1934. La primera transcorre des de l'elaboració de **Teoria de la novella** —1914-15—, publicada en una revista hongaresa el 1916 i com a llibre en alemany el 1920, fins a l'aparició d'**Història i consciència de classe: estudis sobre dial·lectica marxista** (1923) i de **Moses Hess i el problema de la dial·lectica idealista** (1926). En aquests anys es nota en Lukács una forta influència de Hegel que havia de marcar decisivament la seva obra posterior. Políticament és una època de convulsió. Amb la desfeta de l'Imperi, Hongria obté la independència. Lukács s'afilia al partit comunista hongarès (1918) i durant els cinc mesos d'existència de la República soviètica de Béla Kun (1919) ocupa el càrrec de comissari del poble per a la Instrucció. A la caiguda del règim comunista per obra del regent Horthy —dictador

¹ Cfr. Peter LUDZ, pròleg a LUKÁCS, **Sociología de la literatura** (trad. cast. de M. Faber-Kaiser), Madrid: Ediciones Península, 1966, pàg. 11.

² LUDZ, *op. cit.*, pàgs. 11-12.

fins el 1944— passa a la clandestinitat i emigra a Viena, on és detingut i tornat a la seva pàtria, però abans d'acabar l'any és alliberat gràcies a la crida a favor d'ell promoguda per diverses personalitats del món intel·lectual. En **La qüestió del parlamentarisme** (1920), Lukács critica Lenin, amb qui s'entrevista l'any següent a Moscou, on assisteix com a delegat hongarès al III Congrés de la Internacional Comunista.

De 1929 a 1933 es produeixen alguns fets importants en la vida de Lukács. En primer lloc, la seva estada clandestina a Hongria (1929), on és acusat de desviacionisme pels seus companys de partit i fa l'autocrítica de la seva obra **Història i consciència de classe**. Els anys 1930-31 és col·laborador de l'Institut Marx-Engels-Lenin (Moscou), sota la direcció de Riazànov. De 1931 a 1933 és vicepresident del grup berlinès Associació Protectora d'Escriptors Revolucionaris, i el mateix any en què publica el primer volum de la seva biografia intel·lectual, **El meu camí cap a Marx** (1933), abandona Alemanya i emigra a Moscou.

Manuel Sacristán, seguint el mateix Lukács, assenyalà el 1934 com a inici del seu «tercer període» intel·lectual. «El primer —explica Sacristán— fou el de la mera curiositat d'estudiant, com en el cas de Gramsci, i va contemplar Marx com a 'científic destacat', ahora respectat i atacat pels mestres acadèmics; el segon és la lectura hegeliana de Marx (...); el tercer és el de

la lectura leninista de Marx, que s'anuncia en el bonic assaig de Lukács sobre Lenin»³. (Aquest assaig, **Lenin. Studie über den Zusammenhang seiner Gedanken**, és de 1924, però prefigura la lectura leninista de Marx de què parla Sacristán, que és posterior). Aquest «tercer període» —quart per a Ludz— es caracteritza per l'ús d'un llenguatge «acadèmic, sovint feixugament acadèmic, en consonància amb la tasca 'pontifical' de Lukács a l'època»⁴.

De 1933 a 1944 és col·laborador de l'Institut de Filosofia de l'Acadèmia de Ciències de Moscou, i publica **El marxisme i les teories literàries del segle XIX** (1937), **La novella històrica** (1938), **Història del realisme** (1939), **Gottfried Keller** (1940) i **La responsabilitat dels escriptors** (1944). Arran de la derrota del nazisme i l'enderrocament de la dictadura de Horthy, torna a Hongria. El 1945 és elegit membre del parlament hongarès, del presídium de l'Acadèmia Hongaresa de les Ciències i del Consell Mundial de la Pau. El mateix any ingressa com a professor d'Estètica i Filosofia de la Cultura a la Universitat de Budapest, i publica **Balzac i el realisme francès** i **La literatura alemanya durant l'imperialisme**. L'any 1946, en plena efervescència creadora, apareixen els llibres **El realisme rus i la literatura mun-**

³ Manuel SACRISTÁN, **Sobre el «marxisme ortodox» de György Lukács**, «Nous Horitzons», núm. 23 (tercer-quart trimestre 1917), pàg. 11.

⁴ SACRISTÁN, loc. cit.

dial, Goethe i el seu temps i Nietzsche i el feixisme. L'any següent es produeix una polèmica amb motiu de la contribució de Lukács a un debat sobre literatura i democràcia i això l'aparta de la vida política del seu país. Com assenyala Sacristán, vers el 1948 «Lukács veu amenaçada d'esfondrament la seva esperança en un desenrotllament progressiu de l'aliança antifeixista de la guerra i pensa que el moviment comunista repeteix els errors de 1920, és a dir, el seu propi error (de Lukács) d'extremisme. (Era l'hora de Rákosi i Geroe a Hongria)»⁵. Aquestes dificultats l'esperonen més en el seu treball i l'any 1948 publica, entre d'altres obres, **El jove Hegel, Assaigs sobre el realisme, K. Marx i F. Engels com a historiadors de la literatura, Per una nova cultura hongaresa, Existencialisme o marxisme**, i l'any següent l'estudi sobre **Thomas Mann**. El 1951 es produeixen atacs contra Lukács al I Congrés d'escriptors hongaresos. Les obres, ara, es fan més escadusseres: **Els realistes alemanys del segle XIX** (1951), **Contribucions a la història de l'estètica** (1953), **La destrucció de la raó** (1954). L'any 1955 és nomenat membre corresponent de l'Acadèmia Alemanya de les Ciències, de Berlín, ciutat que acull la publicació de bona part dels seus llibres en aquest període.

El 1956 esclata la greu crisi política hongaresa, exacerbada per la ineptitud dels dirigents

⁵ SACRISTÁN, article citat, pàg. 12.

stalinistes. Lukács és nomenat membre del Club Petöfi, membre del Comitè central del Partit comunista hongarès, ministre de Cultura popular en el Govern Imre Nagy. Després de la intervenció soviètica és deportat a Romania, d'on retorna per l'abril de l'any següent: Lukács va ser un dels escassos supervivents entre els protagonistes dels fets de 1956. Al cap de pocs mesos publica alguns textos filosòfics i autobiogràfics i, a l'estranger, **Contra el realisme mal entès** (Torí, 1957). El 1958 es fa un violent atac contra Lukács a l'Escola Superior del Partit a Budapest i durant els mesos d'octubre i novembre es discuteix el «revisionisme» lukacià a l'Institut de Filosofia de l'Acadèmia Hongaresa de les Ciències. El 1961 apareixen els **Escrits sobre sociologia de la literatura** i l'any següent s'inicia la publicació de les seves Obres completes. Entre els seus últims treballs cal esmentar: **Estètica 1** (1963), **Minna von Barnhelm** (1964), **Problema de la coexistència cultural** (1964), **Sobre l'ontologia de l'ésser social** (1965), **De Nietzsche a Hitler** (1966), etc.

György —Georg, en alemany, la seva segona llengua— Lukács va morir el dia 4 de juny de 1971 a la seva ciutat natal, enmig d'un respecte general, tant per part dels qui l'admiraven com per part dels qui el trobaven «incòmode». Havia complert vuitanta-sis anys.

II

«Més d'un cop m'he meravellat —escrivia Bertolt Brecht cap a 1936— pel fet que alguns assaigs de Georg Lukács, tot i llur enorme importància científica, no m'acaben de satisfer del tot. Parteix de principis sans, i tanmateix no ens podem alliberar de la impressió que visqui fora de la realitat»⁶. Fora de la realitat? Potser ens podem avenir amb Brecht si traiem conseqüències de la brevetat i del desenllaç de les dues actuacions polítiques importants de Lukács (el 1919 amb el govern Béla Kun i el 1956 amb el govern Imre Nagy) o bé si el jutgem pel seu vigorós —però passatger— stalinisme, particularment de 1933 a 1946. Però aquestes «febleses» no són exclusives d'ell, i són més aviat imputables a una crisi més general i profunda del moviment comunista, en què el fracàs de l'experiència Béla Kun, el stalinisme o els fets de 1956, en són símptomes específics i de significació diversa. En el fons, aquests fets demostren, a parer meu, el contrari del que opinava el gran escriptor alemany i és que Lukács vivia molt **endinsat** en la realitat.

En algunes qüestions, però, la raó estava de la banda de Brecht. Em refereixo, en particular, a la polèmica sobre el realisme socialista, en la

⁶ Bertolt BRECHT, **Formalisme i realisme** (trad. cat. de Jordi Moners i Sinyol), Barcelona: Edicions 62, 1971, pàg. 22.

qual, més d'un cop, Lukács havia adoptat actituds dogmàtiques. En aquest sentit, un llibre com **Contra el realisme mal entès**⁷ és una clara mostra de la rigidesa en què pot caure un cervell tan lògic i lúcid com el de Lukács en enfrontar-se amb els fenòmens literaris contemporanis. Davant de les posicions que pren, és legítim de preguntar-nos: per què la condemna de Joyce?, per què l'exemple de Mann contra el de Kafka?, per què un realisme anacrònic com a únic marc de referència? Bertolt Brecht, com a bon creador, era en aquesta qüestió més sensible: «Ens guardarem prou d'anomenar realista només una forma de novella determinada, històrica, d'una època també determinada —diguem-ne, per exemple, la de Balzac o de Tolstoi—, instituint així criteris només formals, només literaris per al realisme»⁸. (Observem, ni que sigui de passada, que Brecht es mostrava també en la seva discussió com a «fill de l'època». En efecte, el nucli del debat eren **qüestions formals**, malgrat que els interlocutors no ho volien admetre. El que passa és que el «formalisme» era el boc emissari de tot bon realista en aquells anys, i calia rebutjar-lo per principi —com en política calia acceptar l'«ortodòxia» stalinista— si un interlocutor marxista aspirava a deixar-se escoltar en el debat).

⁷ En versió francesa es titula *La signification présente du réalisme critique* (trad. Maurice de Gaudillac), París: Gallimard, 1960.

⁸ BRECHT, *op. cit.*, pàg. 59.

L'explicació es podia trobar en el fet que el Lukács teoritzador en literatura es mostrava més historiador que crític, més sociòleg que literat. Peter Ludz —que no demostra sentir una preferència especial pel marxisme— diu de Lukács que «és un dels pocs, potser l'últim al costat d'Ernst Bloch, dels marxistes creadors d'Orient que, igual com Marx i Lenin, estigui lliure d'impulsos místico-utòpics en el seu pensament», i remarca l'interès de les seves aportacions a la sociologia i a la filosofia de la literatura⁹. És veritat que, després d'apuntar que la síntesi lukacsiana tenia «unes extraordinàries visions i associacions filosòfiques i històriques», afirma que «implica al mateix temps enormes defectes»¹⁰.

Josep M. Castellet veu en la contribució a la teoria dels gèneres una de les més personals de Lukács¹¹. Hi figura, en primer lloc, la distinció entre èpica i drama que elabora en **La teoria de la novella** (1916) —obra de l'època pre-marxista de Lukács— i matisa en treballs successius, especialment en **La novella històrica** (1938). Lukács considera que tant la tragèdia com l'èpica (epopeia, novella) representen el món objectiu extern i que la vida íntima dels personatges només inte-

⁹ LUDZ, *op. cit.*, pàg. 18.

¹⁰ LUDZ, *op. cit.*, pàg. 25.

¹¹ J. M. CASTELLET, pròleg a l'edició catalana de G. Lukács, *Goethe i el seu temps* (trad. de Carmen Serrallonga), Barcelona: Edicions 62, 1967, pàgs. 10 i segs.

ressa en tant que es tradueix en fets i accions. Aquí està la diferència fonamental entre aquests gèneres, d'una banda, i la lírica, de l'altra. Ara bé: què distingeix l'èpica de la dramàtica (incloent-hi la tragèdia)? Tant la tragèdia com l'èpica clàssica reivindiquen la configuració de la **totalitat** del procés vital. Per a Lukács l'essència de la configuració artística consisteix en el fet que la reproducció relativa i incompleta de la realitat ha de produir un efecte semblant al de la vida mateixa (encara més: el d'una vida «intensificada», més «viva» que no és la vida de la realitat objectiva). Aquesta característica apareix especialment exagerada en aquells gèneres on el contingut i l'estructura ho exigeixen, com és el cas de la tragèdia i de la gran èpica. Però ja Hegel havia vist la diferència entre l'un i l'altre gènere: en la dramàtica hi ha «totalitat del moviment», mentre que en la gran èpica hi ha «totalitat dels objectes». En definitiva, la configuració total del procés vital es concentra, en el cas del drama, al voltant d'un centre fix, d'un **conflicte dramàtic**¹².

Aquest intent de reflectir la realitat que és consubstancial a l'art segons el moviment realista, que fan seu els teòrics marxistes, comporta una altra categoria que Lukács va tractar àmpliament: la **tipicitat**. Per a ell «la categoria central,

¹² Cfr. *La novella històrica*, reproduït en trad. cast. a LUKÁCS, *Sociologia de la literatura* (vegeu nota 1), pàgs. 169-189.

el criteri fonamental de la creació literària realista és el tipus, es a dir, aquella síntesi particular que, tant en el camp dels caràcters com en el de les situacions, uneix orgànicament el genèric i l'individual»¹³.

Però en la defensa a ultrança del realisme —o més ben dit: d'un realisme estret— hi havia el perill de prejutjar obres i corrents literaris mereixedors d'un examen atent. Lukács no va poder esquivar a vegades aquest perill, encara que en el balanç final cal destacar-ne un saldo positiu, en el qual no ocupa pas la part més petita la seva valenta actitud intel·lectual no sempre còmoda. Així l'any 1956, davant el IV Congrés d'escriptors alemanys va llegir una ponència sobre «El problema de la perspectiva» que és en aquest sentit un model de plantejament crític. Després de definir la perspectiva com un fet encara no existent que no és mera utopia i que, resultant necessàriament d'un desenvolupament social objectiu, no és fatalista, Lukács critica els escriptors que, emparant-se en l'etiqueta del «realisme socialista», no presenten una perspectiva correcta. En efecte, aquest malentès consisteix, d'una banda, a subvalorar les dificultats, les inhibicions, les restes del món vell, sobretot en l'home mateix i en l'ànima mateixa de l'home configurat; i de l'altra, a sobrevalorar els resultats aconse-

¹³ *Assaigs sobre realisme*, citat per J. M. Castellet (vegeu nota 11), pàg. 18.

guits en la fase actual del socialisme, amb la qual cosa es dona un quadre desenfocat de la realitat. Conseqüència d'aquets error d'òptica és l'«embelliment» de la realitat i l'entronització del **happy end**. Lukács recorda que l'optimisme històric universal no exclou pas les tragèdies individuals i, sobretot, que el **happy end** és un desenllaç optimista sense cap força de convicció social. El gran error dels escriptors «oficials» del realisme socialista és que tot sovint porten la literatura des d'un optimisme correcte cap a un optimisme banal i embellidor de **happy end**¹⁴.

III

L'estudi de Lukács que els editors han escollit per publicar dins la col·lecció «Quaderns 3 i 4» és un treball de circumstàncies escrit per a la revista «Plamen» de la Unió d'escriptors txecoslovacs —ara més distintament dividida en les seves dues branques txeca i eslovaca—, amb motiu del 50è. aniversari de la Revolució d'Octubre. En aquest escrit trobem les característiques que han acompanyat l'obra de Lukács al llarg de la seva dilatada existència: d'una banda, un nivell de teorització remarcable, estructurada, obeint

¹⁴ Cfr. «El problema de la perspectiva», reproduït en trad. cast. a l'obra de LUKÁCS, ja citada (vegeu nota 1), pàg. 18.

sempre a una lògica interna; de l'altra, l'intent d'aplicar aquest aparell teòric amb decisió i —per què no?— amb coratge, assumint-hi, doncs, el risc de l'error.

Per als qui, com a mi mateix, Lukács ha estat una de les poques llànties que es filtraven del panorama intel·lectual europeu¹⁵, es fa difícil de destriar si admirem més en ell el filòsof marxista lúcid i conseqüent, o bé l'intel·lectual combatiu que mai no renuncià als deures de la pròpia dignitat i de la independència d'esperit. És precisament per poder deixar constància del meu profund respecte per l'obra i per la conducta de György Lukács que he accedit als amables precés dels amics de «Tres i Quatre» i he escrit aquesta presentació —només justificable a tall d'homenatge pòstum— que, en altres circumstàncies, potser hauria estat innecessària.

Francesc Vallverdú.

Barcelona, desembre de 1972.

¹⁵ A més de l'obra citada en la nota 11 —i salvat error o omissió— dos altres estudis de Lukács s'han traduït al català: **La teoria de la novella** (trad. de M. Faber-Kaiser), Barcelona: Edicions 62, 1965; i un fragment de quatre planes del pròleg a la **Història de l'Evolució del Drama Modern**, aparegut en els malaguanyats quaderns «Textos» d'Igualada, la tardor de 1962. Com a detall anecdòtic —signe dels temps!— assenyalem que els editors, per tal d'esquivar entrebancs administratius, no esmentaven enlloc la referència exacta de l'autor i de l'estudi; i el nom de l'il·lustre filòsof hongarès apareixia catalanitzat: «Jordi Lucatx».

**EL GRAN OCTUBRE DEL 1.917
I LA LITERATURA
CONTEMPORÀNIA**

I

La juxtaposició d'aquests dos grups de mots suscita només a molt poca gent una interferència orgànica qualsevol. Malgrat això, és una veritat indubtable, per bé que abstracta per a la nostra experiència, que no hi ha a la nostra època ésser humà, la manera d'existir i de pensar del qual no estigui, en una mesura decisiva, marcada per Octubre i les seves conseqüències; i pel fet mateix d'aquesta generalitat, aquesta veritat és difícil de copsar en un individu. D'altra banda han nascut llegendes, favorables o no, que enfosqueixen tant els esdeveniments simples com aquells extremadament complexos d'aquell gran capgirament i dels importants anys, tan rics en canvis, que l'han seguit. I així s'esdevé que, molt especialment tots aquells qui no han viscut aquesta època tenen moltes dificultats per a interpretar-la des del punt de vista dels problemes de la vida actual, encara que només sigui per interferències reconegudes per la raó.

Per la meva part, jo que he viscut aquesta època, al començament observador llunyà, més tard combatent actiu, encara que modest, d'aquest tombant mundial de la història, si intento

ara fer-ne reviure a la meua memòria la substància i les conseqüències, i posar els seus resultats en correlació amb el temps present, aleshores arribo a la idea que el primer pas vers la concreció d'aquesta veritat abstracta és la personalitat de Lenin, factor central, cap dirigent, personificació evident de la revolució. I en el meu esperit, de manera gairebé miraculosa, el seu personatge es cristallitza en la unitat indissociable d'una voluntat immensa per allò radicalment nou i de tot un feix de contradiccions reals; i és a llur encontre que es deu la prodigiosa grandesa humana de l'obra de Lenin, així com la riquesa extraordinària dels problemes que la seva època ha descobert a cadascú de nosaltres.

Màxim Gorki ha descrit de manera altament significativa l'activitat fascinant de Lenin —activitat que constituí al mateix temps la fascinació exercida per la Gran Revolució— i ha demostrat perquè el seu doble aspecte suscitava en la gent més diversa tan aviat un odi inextingible com l'amor més entusiasta. Segons aquest últim, Lenin sabé «com cap persona abans, impedir que la gent continués vivint de manera habitual». Però no oblidem que tot això passà el 1917, i afectà també homes que no vivien a Rússia, al mig de la guerra mundial que destruïa els ideals i la seguretat fictícia del conjunt del món burgès de 1914. Cadascú va haver de plantejar-se la qüestió del sentit o de la inanitat de la seva

vida, i fins i tot de la seva vida íntima. I el que segons Gorki constitueix l'essència de l'activitat de Lenin, l'esclat dels seus actes, fou l'essència de l'època mateixa, el problema que l'època plantejava a cada individu.

Aquest problema, sota el seu aspecte exterior principal, es manifesta, de fet, com el problema de la violència o de la no-violència; es manifesta com el reconeixement o la contestació del dret universal d'influir tant a l'interior com a l'exterior de la vida dels homes. Per a Lenin una resposta positiva era lògica. Sabia, i com a marxista conseqüent havia declarat que, quan la humanitat destrueix les antigues formes de vida i es posa a crear-ne de substancialment noves, aleshores sorgeix sempre la violència en tant que força necessària i dinàmica de renovació. No ens proposem pas ací de tractar el costat històric-filosòfic de l'alternativa així plantejada —per altra banda la realitat històrica i social ha donat una resposta en aportar el seu desmentiment a les veus que s'elevaren greument en contra, com la de Gandhi. Però aquest problema no fou per a la major part de contemporanis només objectivo-històric. Per a aquells d'entre nosaltres, el desenvolupament dels quals ha arribat a aquesta cruïlla, s'ha plantejat una qüestió de natura personal i íntima: com situar-me jo mateix, des del punt de vista del sentit de la meua existència, davant aquesta alternativa? I ací Gorki també ha expressat la con-

tradicció que es manifestava llavors, amb l'ajuda de citacions fragmentàries de Lenin. Quan aquest poeta es planyia de l'aspror de la quotidianitat revolucionària, Lenin replicà, explica un cronista, amb aquesta frase estranyada i indignada: «Amb l'ajuda de quina unitat mesurar en un avalot el nombre de cops necessaris o inútils?». En una altra conversa de la mateixa època, Lenin explica com li agrada l'Apassionata de Beethoven, però no per això li agrada d'escoltar-la massa sovint. I segons Gorki, sembla que afegí sense massa joia: «A un hom li plauria de dir gentils bajanades, tot acariciant-los el cap, a aquells qui, vivint en un infern tan espantós, poden crear alguna cosa «tan bella». Tanmateix, sembla que continua, cal «copejar despietadament, per bé que el nostre ideal és que no existeixi cap violència entre els homes».

En aquesta confusió aparent de tendències i de contradiccions existeix, naturalment, un fil conductor segur per a actuar —el marxisme. És inútil d'emprar mots per dir com fou d'important per a Lenin de defensar un marxisme no falsificat. Durant la guerra, després del desencadenament de la revolució i durant els anys de govern soviètic, Lenin assajà sobretot de purificar aquesta doctrina de totes les falsificacions vulgaritzadores, d'interpretar-la en la seva forma veritable i d'aplicar-la en el seu sentit real. I si en l'obra **L'Estat i la Revolució** és presentada una descripció filològica exacta de les

opinions de Marx sobre aquest conjunt de problemes en llur continuïtat històrica, no és cap caricatura sinó un aspecte, i no pas el més petit, de la mateixa cosa. Pràcticament, la Unió Soviètica es presenta com la realització final d'aquest sistema de pensament. Però el mateix Lenin ha descrit la situació teòrica durant la introducció de la NEP, en relació amb els problemes del capitalisme d'Estat socialista en aquests termes: «Marx mai no va tenir la idea d'abordar, ni amb una sola paraula, aquest problema, i va morir sense deixar ni una sola citació, ni una sola prova irrecusable; és per això que nosaltres hem d'esforçar-nos a veure-hi clar per nosaltres mateixos». De fet, Lenin no considerarà pas com una realització de la teoria de Marx el comunisme de guerra anterior i superat més tard; fou, digué, «fet necessari per la guerra i per la devastació. No fou pas una política que correspongués a les tasques econòmiques de la classe obrera i no ho podia ésser. Fou una mesura provisional».

Una tal actitud marxista, després de desenes d'anys de deformacions oportunistes i dogmàtiques així com d'estagnacions del marxisme, semblà aleshores a molta gent com paradoxal al màxim. I encara avui ho sembla, al cap de desenes d'anys de deformacions dogmàtiques stalinianes. De fet, aquest paradoxisme s'exaspera encara si toquem el problema essencial de la revolució russa. Lenin, marxista ortodox,

actuà exactament en sentit contrari del que reclamava la prognosi, justa en els seus principis, de la teoria de Marx, a saber, que la revolució proletària esclataria i venceria primer als països capitalistes més desenvolupats i havent liquidat les seqüeles d'endarreriment feudal. D'altra banda, Rússia es trobava el 1917 en una situació revolucionària, tant si hom ho considera des del punt de vista objectiu com des del punt de vista subjectiu —tal com Lenin remarcà amb justesa. La gran alternativa —capitalisme o socialisme— no fou pas plantejada per Lenin o pel seu partit, sinó imperativament, per la mateixa situació social. I Lenin sempre penetrà radicalment el caràcter alternatiu de la història: No hi ha situació sense sortida, deia; és a dir que no existeix cap «necessitat» mecànico-fatalista d'evolució. L'evolució és el resultat de les activitats humanes i no pas solament de les activitats individuals, sinó també de les activitats de les classes i de les masses; és per això, segons Lenin, que una situació revolucionària només neix quan les capes «inferiors» no **volen** més el vell ordre i les capes «superiors» no **poden** viure segons l'**antiga manera**. La guerra mundial imperialista creà a Rússia una situació revolucionària d'aquest gènere i els marxistes russos hagueren de reaccionar de manera pràctica a l'alternativa així plantejada.

Ho feren principalment per la iniciativa apassionada de Lenin i d'una manera que anava a l'en-

contre de les prognosis de Marx. Així Lenin es mantingué al cap d'una revolució que, en el sentit d'un marxisme rigorós, fou «irregular». La Història, mentrestant, li ha donat raó car aquesta revolució ha esdevingut, al llarg d'aquesta meitat de segle, una de les determinants per a la gent del món sencer. Però és que Lenin nega la validesa de la teoria de Marx? En absolut. Sempre fou conscient del que la revolució russa representava per a l'activitat del món, un fet decisiu i incontestablement positiu; però també sabia que aquesta gran iniciativa, tot exercint una influència internacional sense precedents, hauria d'encarnar, durant un llarg període, aquesta inferioritat econòmica que caracteritzava aleshores Rússia, a diferència dels països capitalistes industrialitzats. En aquestes condicions, fins i tot si no dubtà mai de les pressuposicions teòriques de Marx, Lenin, amb justesa, actuà en contradicció amb elles. I és per això que, en 1920, pogué escriure positivament sobre la importància internacional de la revolució russa. No obstant afegia: «Seria cometre un error no respectar el fet següent: en cas de victòria de la revolució proletària, encara que només fos en **un sol** país desenvolupat... Rússia esdevindria molt de pressa no ja un exemple sinó una altra vegada un país endarrerit (en el sentit del socialisme i del sistema soviètic)».

Aquestes reflexions no pretenen pas donar un

quadre complet, ni tan sols ho intenten. Per això les interrompem ací i només farem esment que Lenin, que fou —és prou sabut— el teòric d'una rigorosa disciplina de partit, també declarà el 1920 a propòsit d'aquesta disciplina i del control: «es fa en les condicions d'una direcció política justa; es fa en les condicions d'una estratègia i d'una tàctica política justa i a condició que les grans masses siguin persuadides de la seva justesa per llurs **pròpies experiències**». Si no, la disciplina de partit es transforma necessàriament «en ficció, en fórmules, en caricatura». La contradicció que senten molts lectors contemporanis expressa tota vegada la unitat leninista de la disciplina del partit comunista i de la democràcia proletària realitzada.

En veritat, tot el que en els exemples precedents ens sembla superficialment contradictori no és res més que un aspecte particular d'aquest procés molt complex i grandiosament únic. És precisament perquè aquesta unitat forma el nucli o la substància, precisament perquè la contradicció expressa només la universalitat, la capacitat i el dinamisme d'aquest procés, que el caràcter de la revolució de 1917 i la natura del seu centre espiritual, Lenin, havien d'obrar de manera tan irresistiblement fascinant —o segons la posició de classe, tan repugnant. La crisi latent del vell món, que molts sentiren venir, quan aquest no estava encara sotragat, com un corrent

espiritual subterrani, esclatà com un huracà en la quotidianitat de la gent, i la situà davant un munt d'alternatives molt diverses, quan aquest vell món era absolutament incapaç de formular les pròpies preguntes, però balbucejava i inventava mites dictats pels propis desigs. I, davant, s'erigia la unitat de la vida i dels actes d'un país, unitat irradiant i brillant per tots costats: la de la Rússia revolucionària. No és doncs estrany que tota oposició que contingués la més petita guspira d'autenticitat hagi hagut de girar-se cap aquest sentit. Walter Jens, que ningú no pot sospitar que tingué simpaties procomunismes, pogué escriure: «A fi de comptes, ningú no posarà en dubte el fet que la referència a la Unió Soviètica ha format, i no en poca mesura, la fisonomia de l'art dels anys vint».

II

I l'art? El començament semblava senzill. La gran quantitat de problemes que han estat indicats ací ha fet de Maïakovsky el tribú líric del primer decenni de la revolució. Però, per al nostre propòsit, l'exemple del poema «Dotze» de Blok és potser més característic. El món de les idees de la revolució era estrany a aquest eminent poeta líric. Però el que el trasbalsà, el que conferí als seus poemes una dimensió mundial, fou el **pathos** de la problemàtica humana que

sabé erigir la visió d'un món nou i es mostrarà capaç d'aclarir en veritables preguntes i veritables contestes els problemes humanament insolubles del vell món. Que Blok expressa un camí i no la conquesta d'un objectiu, que expressa una esperança i no el seu acompliment, és el que caracteritza millor el caràcter únic d'aquest poeta i fa del seu poema l'expressió durable de l'atmosfera del món d'aleshores.

És evident que si parlem de la influència del Gran Octubre sobre la literatura no ens podem limitar als dies i a les setmanes immediatament contemporanis d'aquest capgirament. Una literatura que vol mantenir un valor mundial ha de donar imatges vàlides del conjunt del gran-camí que ha seguit la Gran Revolució Socialista i al llarg de la qual aquesta ha esdevingut un ídol o un espantall per a milions d'homes. I ací encara trobem una situació contradictòria, i només una, al capdavant. Lenin, ja al primer congrés de la Internacional Comunista, havia expressat el temor que el desenvolupament de la revolució pogués anar a un ritme tan ràpid que la consciència humana no seria capaç de seguir-lo. Si aquest advertiment quedava sense contrapès, només podria satisfer aquells per als quals l'únic criteri és un satellitisme simple amb canvis a la superfície dels esdeveniments —les avantguardes artístiques. De fet, contra totes aquestes simplificacions avantguardistes, Lenin invoca una altra vegada el marxisme, el seu arrelament tant

en els canvis com en la continuïtat, el marxisme que ha conquistat la seva importància mundial i històrica com també la seva força revolucionària precisament per «haver-se apropiat i haver reelaborat tot el que hi havia de preciós en el desenvolupament de més de dos mil anys de pensament i de cultura humanes». I novament una exigència contradictòria i eterna: veure el que és nou en la seva novetat substancial, no restar darrera la seva concreció però tampoc no perdre de vista el segon aspecte del fenomen que en fa un moment substancial de l'evolució de la humanitat.

Aquesta gran època també tingué una gran literatura (parlem ací exclusivament de literatura, però és impossible de no evocar l'art cinematogràfic d'aleshores). Cal reconèixer que el nombre de grans obres literàries d'aquesta època no és gaire elevat; però si comparem la Revolució d'Octubre al capgirament més important anterior, la Revolució Francesa, aquell és força notable. Durant la Revolució Francesa no fou creada cap obra artística escrita que es pugui comparar, pel que té d'actualitat i de significació general, a cançons populars com la **Carmanyola**; i no és fins unes quantes desenes d'anys més tard que la dimensió humana d'aquests grans anys s'encarnà en Balzac i Stendhal. Al contrari, el primer període de la Revolució Russa es pot enorgullir —donaré alguns grans exemples i no una llista— de **Jegor Bulychov**, de **Klim Samgine d'El Don**

de les plàcides aigües i del Poema pedagògic de Makeenko. Aquests cims literaris sorgeixen d'una gran riquesa d'obres bones que descriuen, de vegades sense gaire art però almenys fent prova d'honestedat humana i artística, aquest món d'alternatives sempre actuals en el qual ningú no pot continuar vivint de manera ordinària, cosa que conduïa sovint a catàstrofes tràgiques, però sovint també a metamorfosis interiors que feren possible la vida en condicions absolutament modificades; i això es produïa tant entre la **intelligentsia** de les grans ciutats com als pobles llunyans, tant al mig de lluites sagnants durant la revolució com a sales d'estudis aïllades.

El Don de les plàcides aigües es distingeix essencialment pel seu impuls puixant i invencible. És una epopeia relativa a la manera com els pagesos del Don s'acomodaren al vell món del tsarisme, a la seva caiguda, i als combats a mort entre l'«antic» i el «nou». Mostra bé com les alternatives d'Octubre són vàlides per a cada ésser, com fins en les vides íntimes s'insereix la gran contradicció social que transforma en camp de batalla fins l'ànima de l'individu. Es tracta d'una epopeia profundament autèntica tant per la psicologia com pels destins: els individus hi són els reflexos dels problemes de classe generals com també les alternatives que esdevenen destí per a aquells que actuen i prenen decisions. Les indecisions de nombrosos pagesos

respecte a la Revolució són encarnades en el personatge de Gregori Melekhov, en l'ànima i el destí del qual s'afronten de manera intensa totes aquestes tendències contradictòries que acaben tanmateix per admetre el fet d'un canvi inevitable. L'«antic» no retornarà però el «nou» no existeix encara ben bé i ha d'ésser edificat.

D'una manera que es distingeix completament d'aquest ample universalisme, el jove Fadeïev crea, a **Dinou**, el destí d'un jove soldat militant de la revolució, d'un bolxevic convençut. I és en la mesura on tals personatges esdevenen de bon tros problemàtics, del fet de l'època staliniana —i el Fadeïev dels anys posteriors ha contribuït considerablement a que les coses passessin així— que cal posar en evidència aquests rars èxits. El jove Fadeïev crea, en tant que acompliment d'una evolució personal, el personatge d'un comunista convençut, descriu el seu heroisme i finalment la seva mort. Aquest heroisme és íntimament lligat a l'època, pren les arrels en el proletariat i porta tanmateix de manera indeleble la marca personal de l'heroi. És per la manera com busca amb una consciència extrema la sortida concreta per a la bona causa, no podent altrament que convertir-se en heroi per ella, que esdevé el símbol moral d'una època heroica, d'un tipus d'època que s'ha manifestat també fora de Rússia. La literatura revolucionària no podia pas immortalitzar tots els Lewin de Munich i els Otto Corvin de Budapest

en tant que personatges poètics. El Lewinson de Fardeïev simbolitza ací tot un període.

Amb tot, és el poema heroic de Makarenko, relatiu al naixement pràctic i espiritual de l'educació cap al socialisme, que presenta el quadre més magnífic, més pur i més madur. La profunda misèria de la guerra civil en constitueix el fons: infants esdevinguts pòtols i el més sovint criminals. Nosaltres només podem indicar ací, a grans trets, el mètode pedagògic de Makarenko i cridar al màxim l'atenció sobre alguns aspectes del que és humanament nou. Makarenko mostra l'atzucac al qual aboca aquesta espècie d'individualisme anàrquic que neix obligatòriament a l'ànima de la gent jove, reduïts a llur sola força si volen sobreviure físicament; però també mostra com triomfar d'aquest individualisme, com una solidaritat conscienciosa amb la comunitat en la qual cadascú pot viure i actuar concretament i a la formació de la qual cadascú contribueix pels seus mitjans, desenvolupa una forma superior de personalitat. I és només d'aquest lligam entre el fet social i el fet individual, lligam que es forja de manera complexa i funciona al mig de conflictes, que sorgeix la individualitat i la llibertat humanes. El món de Makarenko posa en escena infants que només esdevenen éssers humans sota la influència de la imposició de prendre una decisió en situacions plenes de conflictes; cosa que acaba sovint en el naufragi, en la catarsi de l'autocrítica. I és precisament en això

que aquest món es prova en tant que món de la llibertat real: la catarsi és dirigida exclusivament a la metamorfosi interior, base espiritual del comportament futur; alhora és declaració de guerra a la compassió, a la concentració de les faltes passades, a qualsevol mena de frustració espiritual; guerra que s'eleva al nivell d'una concepció del món pràctica.

Aquests amb tot no són sinó exemples. Demostren nogensmenys que la literatura autèntica que ha creat el Gran Octubre i que ha posat en la gran confusió de les qüestions introduïdes per aquesta revolució en la vida humana, ha intentat amb honestedat i èxit de posar tots els aspectes humans d'aquesta totalitat a l'àmbit de la forma poètica. I fins i tot si aleshores no fou creada cap imatge de l'època tan admirable i global com es troba a Dante o Shakespeare, a la **Comédie Humaine** o a les grans novel·les de Tolstoi, aquesta literatura representa com a mínim una digna resposta a la crida feta per Octubre i les seves conseqüències.

III

Als anys trenta, retorna aquesta onada d'importància mundial i històrica de la literatura russa. Naturalment, ací i allà, i sobretot als moments penibles del començament de la Segona Guerra Mundial, nasqueren obres d'un nivell molt elevat;

però l'aspecte principal de tot això, anomenat correntment «realisme socialista», representa, en realitat, només —i ja ho he assenyalat— un «naturalisme fiscal» qualsevol, adornat d'un diguem-ne romanticisme revolucionari, i contribueix a ésser completament dissimulada tota diferència entre el desig, la ficció, la informació oficial i la realitat i procura que totes les possibilitats estiguin a la mercè de manipulacions burocràtiques.

Si hom examina les coses tot reculant una mica històricament, es troba amb una caiguda brutal, conseqüència sens cap dubte necessària de l'època staliniana. Però si volem comprendre bé aquesta època, cal retornar a les seves veritables bases, a la seva praxis social i a la seva teoria —cosa que fins ara només ha estat feta rarament. És clar que cal comptar també amb els grans processos, prou coneguts, i els enviaments massius als camps de concentració que els han seguit. Però això no constituí altra cosa que les formes extremes i superficials d'un sistema precís i no aquest sistema en ell mateix. És per això que fou possible de liquidar a la pràctica, i en una mesura plena, aquests «accidents» sense tocar ni abolir per res les bases mateixes d'aquest sistema.

Hem vist que Lenin no tingué cap mena d'il·lusió sobre el caràcter no clàssic —en el sentit del marxisme— de la revolució russa. Intentà

a Rússia, com ha demostrat la política de la NEP, de realitzar les transformacions socials tal com haurien triomfat gradualment d'aquest endarreriment o almenys n'haurien atenuat les conseqüències. Però li fou impossible, durant els seus últims anys, quan la malaltia l'impedia de treballar, de proposar un pla total de reformes. De tota manera els seus temors incessants relatius a la burocratització del sistema soviètic mostren que ell volia fer aquestes reformes tot respectant plenament la democràcia proletària.

Seria va, avui dia, de turmentar-se per saber quines haurien estat versemblantment aquestes reformes i si Lenin hauria estat capaç de realitzar-les. Als seus successors —i el testament de Lenin mostra que tenia una opinió molt escèptica no solament d'Stalin sinó també dels altres—; als seus successors, doncs, els fou imposat resoldre el més ràpidament possible l'endarreriment econòmic de Rússia. Complir aquest deure esdevingué encara més urgent al començament dels anys trenta per raó d'un altre motiu puixant: a saber, la pujada del moviment hitlerià, la perspectiva d'una nova guerra mundial, la necessitat per al jove Estat Soviètic d'ésser capaç de defensar-se contra el militarisme alemany, cosa que, evidentment, suposava el desenvolupament de la indústria pesada. Ací no tenim lloc ni per a fer un esbós de l'anàlisi econòmico-social i històrica d'aquest desenvolupament. Ens proposem de mostrar com els mè-

todes amb els quals Stalin reconstruí l'economia soviètica han influït sobre el desenvolupament ideològic del país i principalment sobre el desenvolupament de la literatura.

Pel fet que m'he pronunciat ja moltes vegades públicament sobre aquests mètodes només m'haig d'expressar molt breument. En primer lloc, sabem que Lenin s'esforçà, des que s'acabara la fase aguda de la guerra civil, a abolir aquests mètodes específics dels temps de guerra i a retornar als mètodes normals de govern; Stalin, al contrari, així que la situació interior en el partit s'endurí una mica, emprà altra vegada els mètodes de la guerra civil —ho féu àdhuc durant les situacions socialment calmes del tot— i féu d'aquestes últimes la base «normal» de l'administració d'Estat, fins i tot quan les circumstàncies s'havien consolidat absolutament. I fou així que el mal inevitable inherent a la guerra civil —la dominació absoluta del poder central i la supressió de tota autonomia i de tota democràcia— es transformà en forma permanent de vida.

A fi de poder realitzar això a fons al país en el qual el marxisme regnava en tant que concepció del món, Stalin fou obligat, tot conservant estrictament la terminologia marxista-leninista, de modificar completament el contingut i el sentit dels termes utilitzats com també llurs connexions mútues, llur jerarquia, etc. Per a Marx i Engels, eren vàlids els principis, compro-

vats científicament i teòricament, de l'evolució social. Amb l'ajuda d'aquests el partit podia descobrir les tendències essencials, durables i dirigents de l'època. I és en funció de tot això que era també determinada i científicament fixada l'estratègia del partit comunista i de l'Estat socialista. Aquest coneixement menava a que s'arribés, en una situació quotidiana en ràpida evolució, a conclusions tàctiques justes. La jerarquia que va del principi a l'estratègia i a la tàctica es verifica automàticament en el pas del grau superior al grau inferior més pròxim a la vida, però aquest procés no ha de seguir mai la via de la deducció car és pres com una anàlisi concreta de tendències concretes que actuen realment sobre cada època. Stalin ha capgirat aquesta jerarquia. Per a ell era sempre decisiva la mesura tàctica que era vigent. I era en funció seva que s'edificava seguidament, en cada cas, una estratègia corresponent i un sistema de principis segons un camí aparentment «lògic»; d'aquesta manera és evident que al moment d'una modificació de tàctica, calia canviar-ho tot altra vegada.

Aquesta absorció dels principis, de les perspectives i de l'estratègia per la tàctica contribueix essencialment a esdevenir absoluts i irrevocables tot ordre, tota decisió nats d'aquesta manera. Es així que cau completament la qüestió decisiva, a la teoria i a la pràctica, del marxisme: com, en un cas donat, avaluar des del punt

de vista dels principis i de l'estratègia cada pas tàctic necessari i, correlativament, tota autocrítica veritable del moviment revolucionari, en la qual Marx veia la diferència específica entre les revolucions proletàries i burgeses; les revolucions proletàries, deia Marx, «es critiquen sense parar», però Lenin fou el primer i el darrer a haver posat obertament en pràctica aquest principi —tal com ho veïrem aleshores del nostre judici del comunisme de guerra. Sota Stalin només existí una sola i única forma d'autocrítica: l'autocrítica d'individus sovint constrets per una pressió d'organització, l'autocrítica de gent que s'havia permès de posar en dubte tal o tal altra decisió infalible. I fou així que el mètode marxista fou deformat i degradat a un mètode de manipulacions brutals.

En realitat, això podria significar un divorci total del mètode marxista. De fet, Stalin també féu a la pràctica aquest divorci, però tot preservant aparentment el marxisme-leninisme sota la seva forma ortodoxa. Les referències als grans clàssics conservaven llur validesa, i fins i tot, a través d'una canonització oficial, eren exagerades i dogmatitzades. Però el que ha determinat i impregnat tot el sistema fou ben bé el regne de la tàctica. Tot això, naturalment, no fou pas fet de cop. Primerament, Marx fou apartat de mica en mica a profit de Lenin i més tard aquest mateix Lenin començà a passar a l'ombra d'Stalin (l'edició completa de les obres de Lenin

començada per Riazanov, edició crítica, fou interrompuda). Evidentment Lenin continuava essent vàlid i citat abundantment però només quan les seves cites semblaven confirmar les mesures tàctiques del dia. És així com fou tan deformat el mètode marxista-leninista, tot salvaguardant plenament la terminologia d'origen, i en resultà la modificació del contingut de totes les categories, que reberen en la majoria de casos una significació burocràtica rígida i un sentit de manipulació abstracte.

Pel que fa a la literatura, aquestes deformacions del marxisme signifiquen una submissió incontestada a les resolucions del partit llavors vàlid, és a dir a Stalin. «Escriuiu la veritat» aconsella un dia als escriptors. Però «escriuiu la veritat» significava pràcticament escriure d'acord amb les darreres resolucions del Comitè central. Ja hem assenyalat que aquesta deformació metodològica no fou imposada, en conjunt, de cop, sinó gradualment, malgrat que de tant en tant i episòdicament es manifestaren veus d'oposició. Així protestà per exemple una coratjosa i intel·ligent assagista, Jelena Usijevicova, contra la concepció següent: que l'autenticitat de tot escriptor ha d'ésser sotmesa a les resolucions del partit. També ella, una altra vegada, posà en evidència la mediocritat humana de la poesia política oficial dels anys trenta. La seva manera d'anar a remolc de Maïakovsky en aquesta època, és de fet una crida sobreentesa

a la riquesa humana i social dels grans anys del començament de la revolució, en contradicció amb la degradació esquemàtica de l'ésser en la contemporaneïtat staliniana. Per bé que si menys directament, jo també he pres partit en aquestes temptatives de protesta. La pràctica staliniana conduí a la introducció, entre la tesi del partit i el contingut poètic i espiritual, d'un sistema mecànic d'identitat necessari, d'una relació de determinació directa per la teoria del partit. Quan durant la interpretació de l'anàlisi de Balzac per Engels o de la crítica de Tolstoi per Lenin, he cridat l'atenció sobre la complexitat, el caràcter contradictori i la desigualtat de les relacions entre la concepció del món conscient de l'escriptor i el contingut espiritual de la seva obra, aleshores això era també una protesta, encara que fos sobreentesa. És natural que totes aquestes temptatives —i aquestes de les quals hem parlat no foren les úniques— fossin rebutjades categòricament per la gran part dels crítics stalinians.

IV

És fent comptes de les teories stalinianes que ha començat l'any 1956. Fins i tot ací convé d'assenyalar que el poder d'Stalin tingué, al capdavant, causes econòmiques i socials de la mateixa manera que en tingué el combat inicial contra els seus mètodes. És fora de dubte que,

siguin quins siguin els mitjans emprats, Stalin ha reeixit a edificar la indústria pesant a la Unió Soviètica. L'època de la guerra i de la postguerra en dona proves irrefutables. Però aquesta edificació tingué també com a conseqüències la modificació interior de l'estructura social. En efecte, aleshores existia, a la Unió Soviètica, una classe obrera nombrosa i qualificada. A diferència dels anys trenta, quan els especialistes de l'economia i de la tècnica provenien sobretot dels medis de la burgesia i eren sovint els enemics conscients del sistema soviètic, el desenvolupament econòmic creà una ampla capa d'especialistes de caràcter pròpiament soviètic. Quan jutgem, de la manera que sigui, els mètodes stalinians dels «comissaris polítics», del control universal de tota activitat social per l'intermediari de la policia, aquests mètodes eren ja, al moment de la mort d'Stalin, històricament superats pel desenvolupament social. Havien esdevingut un fre al desenvolupament econòmic; calia abolir-los.

És ací, de fet, que cal buscar la base social real de la intervenció de Khruixtxov al vintè congrés del PCUS i de la política de reformes que l'ha seguit. No tenim lloc ara per a descriure les fluctuacions d'aquest procés. De tota manera cal dir que en conjunt Khruixtxov, en gran part, ha criticat Stalin a la manera staliniana i per mitjà dels mètodes stalinians; cal dir també que l'actitud quant a Stalin trobava el seu model metodològic a la crítica de Trotsky a l'època staliniana.

na. És ben difícil de parlar de qualsevol intent d'abordar d'un punt de vista veritablement històric i marxista la crítica de l'obra i de la vida d'Stalin. D'aquest fet neix un gran nerviosisme en el camp dels partidaris de les reformes cada vegada que es posen en evidència, a qualsevol lloc, els aspectes positius de l'activitat d'aquest últim: heus aquí l'expressió, i no pas sempre sense fonament, de la por que es tracti de tímides proves fetes per temptar una nova aproximació a la pràctica staliniana.

El més important ideològicament és que persisteix aquesta transformació staliniana del mètode marxista-leninista així com el fre del desenvolupament ulterior del marxisme en nom de l'«esperit de partit» (també en el sentit stalinista i no pas leninista) que s'en derivava. Per bé que ens sigui impossible d'analitzar aquest problema de forma més sistemàtica, notem de tota manera que d'una banda dificulta així, amb èxit, una anàlisi veritablement marxista dels canvis esdevinguts en l'economia mundial després de la mort dels clàssics del marxisme, així com la descoberta de nous trets econòmics, però que d'altra banda s'introdueix una acceptació no crítica de les «descobertes» occidentals en el marxisme. I prenent el lloc de l'autocrítica i d'una veritable reforma de principi, es desenvolupa sovint un lligam de conservadurisme burocràtic i dogmàtic amb alguns nous eslògans vinguts de l'Oest. Mencionem, a tall d'exemple, les propo-

sicions en vistes a refer les bases atèdriques i purament burocràtiques de l'economia planificada, no pas gràcies a un retorn a un marxisme purificat, no dogmàtic i basat sobre fets reals, sinó amb l'ajuda d'un burocratisme conservador armat de màquines cibernètiques. Darrera semblants tendències s'amaga el desig d'acostar-se a les manipulacions brutals de l'època staliniana per mitjà de les manipulacions subtils del capitalisme d'avui. I dins aquesta òptica passa lògicament que el burocratisme stalinista encara sobrevivent allibera el camí a un avantguardisme qualsevol, per bé que intervenint amb un rigor tot stalinista contra les temptatives de renaixement del marxisme.

Naturalment que no és possible de frenar així definitivament el desenvolupament econòmic. Cada vegada és més evident que la simple liquidació del govern absolut de la policia política així com la destitució dels vells stalinistes més compromesos i més inútils no és suficient per a engegar una economia socialista que funcioni bé. És per això que la força imperativa dels fets econòmics suscita a diversos llocs un moviment real de reformes que —sense que analitzem quina és pel moment la seva base teòrica— busca d'alliberar les forces reals de renovament econòmic; forces que, si volen veritablement realitzar la necessitat històrica i s'imposen a fons, suscitaran un dia a la vida mateixa una motivació teòrica veritablement marxista.

Aquesta immensitat caòtica de problemes vitals i abusants determina també les tendències actuals de la literatura. Una crítica destructiva, però també justa, de l'època staliniana constitueix una qüestió vital per a la literatura així com també per a l'economia. Si el «naturalisme fiscal» està superat de fet, n'haurà de resultar una revaluació universal i —socialment i humanament— profunda de l'època staliniana. L'ineluctabilitat d'una tal temàtica és evident. Si un escriptor vol veritablement resoldre els problemes de l'home d'avui, entre altres coses ha de prendre literàriament posició quant a aquesta qüestió: per què han nascut aquests problemes i per què es continuen plantejant. Ara bé, el període de llur naixença i de llur formació coincideix amb el període stalinian; els conflictes, durant els quals els nostres contemporanis s'han expansionat o recargolat interiorment, en el transcurs dels quals han degenerat o actuat amb improvisació, són precisament els problemes de l'època staliniana —evidentment no en un sentit abstractament sociològic, sinó en la configuració de les tendències concretes d'aquesta època que actuaren, positivament o negativament, sobre el desenvolupament de cada individu. En aquestes qüestions, sense un partit pres de veritat, no és possible de liquidar el «naturalisme fiscal». Els camins que seguirà la literatura en el sentit formal, són únicament els que ens mostrarà la pràctica dels escriptors de talent i

honestos. I n'hi ha prou amb comprendre que es tracta d'actituds davant les alternatives de la vida i no solament d'una tria entre les formes d'expressió. És clar que és possible d'escriure apologies del període stalinian amb l'ajuda de monòlegs interiors, de desplaçament en el temps, del culte de l'absurd, etc., tal com fou fet ja a les obres dels anys trenta que, al servei de la literatura oficial d'aleshores, donaren una «nova facticitat», el muntatge i d'altres corrents de moda.

Sens cap mena de dubte existeixen temptatives per a una nova puja —entre d'altres a nombrosos poemes que foren creats recentment als països socialistes, però també a la prosa i sobretot a les novel·les curtes. Fa ja temps, vaig cridar l'atenció sobre la gran importància de Soljenitsin precisament per haver abordat amb audàcia i talent un dels problemes cardinals de l'època: com els homes, en llur combat amb la quotidianitat staliniana —i hi pertanyen també els camps de concentració, que no foren el sol camp de batalla— es provaren l'essència de llur existència humana, com la saberen defensar i com, en aquestes lluites, es desenvoluparen o s'anorren i es corromperen. Al camp dels buròcrates, hom objecta en aquesta apreciació de la situació que no cal «encallar-se» en el passat, que cal girar-se cap a les qüestions actuals. Però es pot refutar que és precisament ací on rauen els problemes actuals. És certament pos-

sible, en una autobiografia oficial, escrita per a les necessitats d'una secció del personal d'una administració qualsevol, de manipular el propi passat de tal manera que sigui acceptable per a l'administració en qüestió —en realitat l'avui de cadascú de nosaltres és, en gran part, determinat per l'actitud presa cara als esdeveniments de l'època staliniana. De fet, no és possible de descriure d'una manera literària autèntica i vàlida el present sense el passat. Què haurien esdevingut els drames de Shakespeare si ell no s'hagués «encallat» en el passat de la guerra de les dues Roses? Soljenitsin i els que s'hi assemblen són en aquest sentit els veritables precursors (i potser en seran un dia també els representants) d'una nova puja del realisme socialista.

Hem d'actuar amb molta prudència en l'apreciació de les noves tendències. I tot fent-ho, primerament cal recercar els aspectes negatius: les promeses actuals, estilísticament tenen molt poc a veure amb la important literatura passada, nascuda immediatament de la crida d'Octubre; i això encara té menys a veure amb els corrents literaris que dominen a Occident. Cosa que mostra que hom es troba ací veritablement en presència del desenvolupament d'alguna cosa substancialment nova. Són, de fet, els primers passos d'un nou art que neix per satisfer les necessitats noves del lector: les formes d'aquest art neixen orgànicament del contingut d'aquesta co-

manda social a la qual deu la seva existència en tant que fenomen original i nou. Només serà possible de parlar en detall d'aquests problemes estètics quan aquest art s'haurà, en certa manera, apagat. Només aleshores —post factum— hom sabrà si existeixen connexions entre aquest art i el primer període i de quina manera es creen. De moment, limitem-nos a prendre nota amb esperança i goig de la seva existència i a fruit-ne.

V

La crisi i la recerca d'una sortida no es limiten al domini del socialisme. A Occident, enregistrem a l'hora actual l'esfondrament de falses concepcions del món a les quals hom havia estat aferrat durant molt de temps com a veritats ben fonamentades. Hom diu sovint que la guerra freda poc a poc va cap a la fi. Però el que realment s'amaga darrera aquest fet és molt més que un canvi de tàctica en la política estrangera. Per als Estats Units s'ha esvaït el somni del valor universal del «mode de vida americà»: pel que fa a Anglaterra, la imatge del commonwealth en tant que succedani de dominació mundial s'ha enfonsat; i igualment pel que fa a la República Federal Alemanya, la idea del «Roll back» com a base de renovació de la vella dominació militar a Europa, etc. Si hom hi afegeix que s'han

esfondrat els antics imperis colonials, que els anomenats «miracles econòmics», pensats en tant que manera permanent de desenvolupament econòmic, han estat provats ja com períodes acabats de reconstrucció (em guio ací pels treballs de F. Janossy); si hom considera que es manifesta cada vegada més distintament la problemàtica humana de la societat de consum, aparentment tan perfecta, aleshores és possible de trobar a l'economia i a la política una base suficientment ampla de crisi ideològica general.

Però fins i tot en aquest cas, cal parlar principalment de literatura. W. Jens, al qual ja hem fet al·lusió en tant que testimoni de la influència de la Revolució d'Octubre, diu respecte a la decepció de la **intelligentsia** alemanya (i no només alemanya) provocada cap als anys trenta: «La **intelligentsia** ha esdevingut, d'una vegada per sempre, una **intelligentsia** sense pàtria». Que aquest desarrelament, a l'època de les il·lusions capitalistes i imperialistes, hagi estat provat, a través d'un escepticisme i d'un pessimisme sumptuosament argumentats, en la seva substància, com una fatuïtat, de moment és completament secundari. Els ideals buits de l'any 1945, les utopies reaccionàries de l'època de la guerra freda són en curs de descomposició. Però voldria recalcar almenys un símptoma important d'aquesta crisi. Durant decennis, en els medis de la **intelligentsia** progressista occiden-

tal, fou molt de moda menysprear el marxisme, com ideologia del segle XIX de temps ja caduc. Actualment, al contrari, la crisi ideològica empeny un nombre d'intel·lectuals cada vegada més important a veure precisament en el marxisme la clau de la solució dels problemes que el pensament burgès, àdhuc el més progressista, és incapaç de resoldre.

Que, en aquest context, canviï també l'actitud quant al socialisme en tant que perspectiva, és lògic. És precisament en això que el desenvolupament real als països socialistes està estretament lligat a l'atracció del socialisme en tant que perspectiva per a la **intelligentsia**, a l'Oest capitalista. La fascinació exercida per Octubre i pels seus efectes immediats, tingué per conseqüència que se separà un conjunt de problemes que aquesta **intelligentsia** era, per raons socials, incapaç d'elucidar pels propis mitjans de pensament. L'estretor dogmàtica, la rigidesa, el caràcter grollerament vulgaritzador del que hom ha anomenat marxisme durant el període stalinista, no podia exercir una influència convenient ni frenar l'ona antimarxista del pensament occidental. La manera per la qual els comunistes contribuiran al renaixement del marxisme revesteix una importància decisiva pel que concerneix l'interès naixent i les simpaties creixents que es manifesten a l'oest davant aquesta ideologia. De moment, la situació és molt confusa. A un pol continuen persistint les tradicions sòlidament

arrelades del període stalinianà; al pol oposat es manifesta sovint la tendència d'anar tan enllà dels prejudicis i de la confusió dels participants més diversos de la discussió que en resulta un abandó dels principis essencials del marxisme. En última instància, però, és decisiu allò que, sense un renaixement veritable del marxisme, no és mai completament realitzable: l'eclosió de la vida en el món del socialisme, és la prova més vàlida del seu vigor. Bé que decisiva per al desenvolupament del socialisme, una reforma en el domini econòmic, un simple augment de la producció i del nivell de vida, no serien mai capaçs d'exercir una influència veritablement atractiva sobre els països occidentals (aquesta fou una de les il·lusions de Kruixxov). Avui, aquest procés, que excita les esperances més grans, es troba encara en un estadi una mica confús; de tota manera, en tant que marxista, puc amb una bona consciència teòrica esperar de l'esdevenidor l'aclariment ideològic necessari, sobre la base d'una reforma de la vida social i de l'economia al món del socialisme.

Per totes aquestes raons, el conjunt social i humà dels problemes que graviten a l'entorn d'Octubre no pot exercir avui cap influència eficaç sobre la literatura occidental, tant en un sentit extensiu com intensiu. Com sempre, són els problemes vitals d'avui que determinen el que els escriptors o els lectors siguin capaços de viure en tant que passat viu i exemplar. La

literatura occidental, sigui en el seu present o en el seu passat immediat, es troba lluny d'aver-se acomodada a aquesta dada. Aquesta discordança es manifesta clarament en el fet que el nivell dels documents humans autèntics de la lluita antifeixista —límitem-nos a recordar les últimes cartes d'antifeixistes afusellats o bé encara el reportatge de Fucik— només excepcionalment ha estat assolit a la literatura occidental. Es pot, és clar, mencionar algunes temptatives que van cap a aquest sentit com algunes novel·les curtes de Vercors, **Billar a dos quarts de deu** de Böll, com **El vicari** de Hochhut, o els darrers drames de Peter Weiss. No obstant només **El gran viatge** de Jorge Semprun ateny un nivell pròxim als veritables exemples de la vida.

D'aquesta situació surt la repugnància que manifesta l'Oest de passar comptes de veritat al passat feixista. Que l'opinió pública de la República Federal d'Alemanya intenti de reduir el problema del hitlerisme a la persecució dels jueus en dona fe absoluta: els emprèstits de guerra a Israel procuren una «catarsi» d'allò més tranquil·litzadora, fan possible que a l'interior els nazis continuïn exercint funcions de caps polítics i permeten en fi la concurrència ideològica, naturalment dissimulada sota reserves verbals, amb els hereus de l'extrema dreta de la reacció alemanya. Els altres països, de totes maneres, no tenen en compte de forma decidida el fet que

només una contemplació passiva permeté a Hitler de créixer fins arribar a amenaçar la civilització humana sencera. L'anàlisi de les qüestions relacionades amb tot això ens portaria molt més enllà dels límits del nostre propòsit. Indiquem només, de moment, que, de fet, és el present el que determina si Octubre influirà la humanitat en tant que passat viu.

Un tal present es perd encara a la llunyania. Però no hem de subvalorar les substàncies explosives que, de manera latent o brutal, es cristallitzen en revoltes singulars, solitàries o individuals. És clar, no parlem pas d'aquest conformisme no conformista que sublima la insatisfacció essencial de l'home en una desesperació orgullosa i íntimament passiva i que lliura a l'élite espiritual una alimentació pretenciosa de la pròpia alienació. De tota manera sempre han existit fenòmens contraris, com per exemple O'Neill als seus anys de maduresa, com Thomas Wolf a la fi dels seus dies, com **La mentida i la màgia** d'Elsa Morante, com Styron, etc. Aquestes revoltes revesteixen una gran importància social i artística perquè en elles, per tot, hi ha implícitament present, a través dels actes que són el característic dels individus, la substància de llur comunitat. Seria un deure important i bonic, que incumbeix al marxista creador, d'expressar aquesta substància de manera clara, generalment vàlida i suggestiva. I així es podria preparar el camí cap a la validesa més

ampla, la revolta contra l'alienació en un món que va cap a les manipulacions.

Les formes d'alienació humana a Occident són tals que precisament la literatura i l'art poden oferir impulsos importants a la voluntat dels éssers de sortir del cercle viciós. La coneixença de si mateix, de la pròpia situació, de les pròpies possibilitats implica l'elaboració d'un ésser conscient de si en tant que ésser que es realitza socialment d'una manera activa i inexorable. L'home no és només «projectat» objectivament en un univers alienat, sinó que viu en un món que, encara que fos el més hostil possible, no pot ésser separat en la seva pròpia existència de l'existència de la nostra pròpia interioritat. I és així que l'home és també, en certa manera, responsable de la pròpia alienació; és per això que la negació del seu voltant implica sempre tant una autocrítica orientada pràcticament com una crítica de la realitat social objectiva. Un simple refús subjectiu, únicament sentimental, de l'alienació llisca així sovint cap a una adaptació purament formal i reservada de la realitat en allò que evita la dialèctica real del subjecte i de l'objecte. Només una dialèctica conscienciosa i pràctica de les negacions doblades i lligades entre elles infereix a la substància humana una força de resistència i la condueix de la simple existència immediata per a si mateix a la coneixença de si mateix per als altres.

Aquestes formes de problemes es desprenen de les particularitats específiques de la realitat contemporània. És per això que llur enllaç directe amb aquest conjunt de preguntes i respostes que Octubre ha llançat al món és un lligam molt lax, molt ample i en diferents sentits. És no obstant una relació que existeix realment. I si el renaixement del marxisme mena els creadors artístics i els lectors a una tal coneixença i autoconeixença, edifica objectivament un pont entre Octubre i la millor literatura d'avui i de demà.

APENDIX

Alexander Blok

(1880 - 1921)

(Trad. Guillem Nadal)

ELS DOTZE

Negre vespre.

Blanca neu.

Vent i vent!

No hi ha home que es mantingui dret!

Vent i vent—

per tot el món de Déu!

El vent gira i volta

els flocs pel cel.

Sota la neu —el gel.

Llisca i pesa—

rellisca —ai, pobresa!

D'un a l'altre casal

s'estira un cordell.

I en penja un cartell.

«Tot poder a l'Assemblea Constitucional».

La jaia es rossega i es queixa,

mai no comprendrà el que pot ésser.

«Per què tan gran cartell,

tal drapot allà dalt?

Que en sortiria de robar per al jovent!

I tothom nu i descalç...».

Incloem ací el text del poema «ELS DOTZE», d'Alexander Blok, per tal com, citat en l'anterior treball per Lukács, el considerem de gran interès per a la comprensió d'aquest i d'allò que el filòsof hongarès qualifica de «primer realisme socialista». La present versió, deguda a Guillem Nadal, és ara per ara l'única existent en català i avui per primera vegada en versió íntegra.

La vella, com un pollastre,
pels munts de neu s'endinsa, patim patam.
«Ai Maria Santíssima!
Els bolxevics a la tomba ens duran!».

Fibla la ventada
i fueiteja el gel!
I el burgès, a l'encreuada,
amaga el nas dins el mantell.

I aquest qui és? —Llarga cabellera
i parla sol a mitja veu:
«Poca-soltes!
—Rússia s'ha acabat!».
Deu ésser un literat—
Volta...

I per la cantonada
ve un enfaldat —hop, hop—.
I, ara, que no t'agrada,
company, el Pop?
Penses quan anaves
la panxa endavant
i damunt portaves
la creu rutilant?

Allí una dama empellissada
cap a una altra s'ha girat:
«Ploràrem tant, ploràrem...».
Ha llenegat
i —paf— quin esclat!

Ai, ai,
tira, alça-la!

El vent, alegre,
dolent, content,
gira les faldes
i la gent sega,
esquinça, engega
el gran cartell
«Tot poder a l'Assemblea Constitucional»...
I mots replega:
...Vam tenir Assemblea General...
...Allí, en aquell casal...
...Deliberàvem—
i resolguérem...
Deu per un instant i vint-i-cinc per una nit
i per ningú un preu més petit...
...Anem al llit!...

Tard dins la nit
el carrer es buida.
Un rodamón
passa ajupit.
I el vent xiula...
Ei, pobretó!
Vine aquí!—
Dóna'm un bes...
Vull pa!
I què, després?
Passa, vés!

Negre, negre cel.

L'odi, la trista ràbia
dins el pit bull...
La negra ràbia, la santa ràbia...

Company! Esguarda
d'ambdós ulls!

II

El vent a lloure, la neu girant.
Dotze xicots estan passant.

Corretges negres dels fusells,
focs, focs i focs a l'entorn d'ells...

La llosca als llavis, barrets xafats,
manca a l'esquena l'as de forçats.

Llibertat, llibertat,
ep, ep, sense creu!
Tra —ta— ta!

Fa fred, company, fa fred.

—I Vanka amb Kàtia... dins els cafès.
—Les mitges plenes té de diners!

—Vàniuska és ara un potentat...
—Era dels nostres i es féu soldat!

—Ai Vanka, fill de gossa, burgès,
prova a la meva de dar-li un bes!

Llibertat, llibertat,
ep, ep, sense creu!
Vanka amb Kàtia està enfeinat—

en què, en què enfeinat?...
Tra —ta— ta!

Focs, focs i focs a l'entorn d'ells...
A l'espatlla —les corretges dels fusells...

Revolució! Portem el pas
que l'enemic no s'adorm pas!

Company, no siguis mandra i apunta!
Tira'n uns quants a la Santa Rússia—
al poderós
i sanitós
cul-gros!

Ep, ep, sense creu!

III

Quants de xicots enviàrem
la Guàrdia Roja a formar—
la Guàrdia Roja a formar
i el cap foll a asserenar!

Ai tu, pena amarga
i viure dolçós!...
Fusell austríac
i mantell pollós!

Per a fer al burgès la guerra
cremarem tota la terra,
tot en sang, gran fogueró—

Senyor, benedicció!

IV

La neu girant, el cotxe giscant.
Vanka amb Kàtia passen volant—
Un fanal elèctric llum al davant.
Envant, envant!...

Ell, de soldat portant capota
i amb fesomia d'idiota,
torç i retorç el negre bigot,
ara braveja,
suara bromeja...

Vet aquí Vanka —home amb braó!
Vet aquí Vanka —enredador!
La ximple Kàtia té abraçada,
té entabanada...

La testa d'ella va caient
i com a perles brillen les dents...
Aï tu, Kàtia volguda,
llavimolsuda...

V

Just damunt el teu coll, Kàtia,
el ganivet es clavà;
Just davall el teu pit, Kàtia,
fresca una ferida hi ha...

Ep, ep, balla una estona!
Aï que la cama no dóna!

Tota de puntes anaves—
camina, camina un poc!
Amb tinent bagassejaves—
bagasseja encara un poc!

Ep, ep, vine al llit!
Quin sotrac m'ha fet el pit!

Recordes, Kàtia, el brigada—
del punyal no s'ha escapat...—
o te n'has, meuca, oblidada?
El cervell t'ha fluixejat?

Ep, ep, vés reviscolant,
vine a jeure amb mi un instant!

Polaines grises portaves,
de bombons t'has atipat,
amb oficials passejaves—
i has passat ara al soldat?

Ep, ep, pequem ja!
El cor s'alleugerirà!

VI

...De nou el cotxe ve galopant
volant, giscant, gemegant, cridant...

Atura, atura! Ajuda'm Andruska!
Corre a darrera i atura'l, Petruska!...

Trac tararà-tac-tac-tac-tà!
La neu en pols per l'aire va!

El cotxe escapa —Vàniuska amb ell...
Encara un pic! Carrega el fusell!...

Trac tararà! Ara aprendrà,
.....
amb la noia d'un altre a passejar!

Fugí el roí! Sigues segur
Que jo demà el compte arreglo amb tu!

I Kàtia on és? Morta, assassinada!
La testa té tota traspassada!

Que estàs contenta? Ni un nyeu-nyeu...
Resta, carronya, damunt la neu!...

Revolució! Marquem el pas,
que l'enemic no s'adorm pas!

VII

I altra volta van els dotze
sobre l'espalla el fusell.
Sols de l'assassí, del pobre,
el rostre no es veu pas gens...

Sempre pressa i més de pressa
el seu pas va accelerant.
El mocador al coll li vola—
No es podrà refer jamai...

—Doncs, company, no estàs alegre?

—Doncs, amic, i ara què tens?

—Doncs, Petruska, el nas et penja,
o encar de Kàtia et sap greu?

—Companys de la meva vida,
com jo la vaig estimar...
Negres nits, nits ardoroses
amb ella jo vaig passar...

—Per la infausta gosadia
d'aquells ulls seus flamejants,
per la piga que tenia
roja encesa al seu costat,

vaig matar dins la follia
vaig matar-la enfurismat... Ai!

—Veus? Ja ens toca l'orguenet!
Petruska, què estàs passant?

—Et penses que ens giraràs
el cor de l'altre costat?

—Au redreça l'espina
i controla't malaurat!

—No és aquest un temps a perdre
per aviciar-te a tu!
D'altres coses més feixugues
ve el temps, company benvolgut!

I Petruska ja retarda
el seu pas accelerat,
alça ben drete la testa
i altra volta s'ha alegrat...

Ep, ep!

Esbargir-se no és pecat!

Cada pis ens ve en escrieix.

Ara comença el saqueig!

Tot celler de bat en bat!

Arriba el poble afamegat!

VIII

O tu, pena amarga!

Fàstic fastigós,

fàstic de mort!

Encara, encara un poquet

anar tirant...

Encara anar la closqueta

gratant, gratant...

Encara les llavoretetes

rosegant...

Encara amb el punyalet

anar xapant!...

Salta, salta burgès com un pardal ferit!

Tota la sang et beuré

per aquella que no oblidaré,

per la de celles negres com la nit...

«Asserena, Senyor, l'ànima de l'esclau teu...».

Quín fàstic!

IX

De la ciutat no es sent brogit.

La torre Nevskaia està en pau.

Fins el guaita ja és partit—

Sense aiguardent, aneu's-en, au!

S'està el burgès a l'encreuada

i amaga el nas dins el mantell

i un ca tinyós, cua arrufada,

refrega l'aspre pèl contra ell.

Allí el burgès —ca afamegat—

mut, com problema, està plantat.

I el món antic —ca abandonat—

cua arrufada, al seu costat.

X

Es desferma un torb de neu,

ui, ui! torbs de neu!

I un a l'altre ja no veu

quatre passes més enfora!

Neu, que en embuts es cargola,

neu que en columnes s'envola...

—Bon Jesús, quin avalot!

—Piotka, no siguis ximplot!

Digues, de què t'ha salvat

l'Iconostasi daurat?

Ets un inconscient bajoc.
Recorda't i pensa un poc.
No tens la mà ensangonada...
per haver Kàtia estimada?
Marxa amb la Revolució!
L'enemic lluca al cantó!

Envant, envant,
poble treballador!

XI

I ja els dotze se són allunyats
sense nom de Déu.
A tot preparats,
ja res no els distreu...

Van amb llurs fusells d'acer
vers l'enemic que no es veu,
pels solitaris carrers
nevats arreu...
Sobre els munts de neu lleugers—
d'on la sabata no es treu...

Dins els ulls, llueix
la roja bandera.
L'eco repeteix
llur marxa guerrera.
Alerta —Sorgeix
l'enemiga fera...

I en els ulls, de la neu en follia,
nit i dia,
el fibló.

Envant, envant,
poble treballador!

XII

...Lluny se'n van amb pas de guerra...
—Qui es belluga enfront? Eixiu!
És el vent i la bandera
roja, al seu davant reviu...

Qui entre els munts de neu fresseja?
—Surti a fora l'amagat!...
Sols un pobre gos coixeja
a darrera, afamegat...

Deixa'm en pau, gos tinyós,
o el meu fusell tastaràs!
Món antic, com gos pollós,
fes-te lluny —o ara rebràs!

...Treu les dents, afamegat,
cua estreta i no se'n va...
Gos sense pàtria, gos gelat...
—Ei, contesta, qui és allà?

—Qui remena la bandera?
—Mira un poc, quina foscor!
—Qui passa a tota carrera
d'un racó a un altre racó?

—És igual, ja et caçaré...
Rendir-te viu més te val!
—Ei, company, pensa-t'ho bé,
surt o comencem el ball!

Trac-tac-tac! —Sols ofegada
respon de l'eco la veu...

Sols del vent la riallada
roda i roda per la neu...

Trac-tac-tac!
Trac-tac-tac...

...I així van amb pas de guerra—
Darrera —el gos famolenc.
Davant —amb sagnant bandera,
inviolable al combat,
dins el vent per ningú vist,
amb pas lleu per la tempesta
—perles i neu —i a la testa
de roses blanques ornat—
al seu davant... JESUCRIST.

Gener, 1918.

(Traducció catalana de Guillem Nadal acabada a
Bonn el 18 de maig de 1957).